

UDK 808.62-23 (091)

Izvorni znanstveni rad

Primljen: studeni 1997.

Prihvaćen za tisak: 30. lipnja 1998.

Lana Hudeček

OBLICI PRIDJEVA U SANKTORALU HRVOJEVA MISALA

U radu se daje pregled pridjevnih padežnih nastavaka u određenoj i neodređenoj sklonidbi; posebno je poglavlje posvećeno stupnjevanju pridjeva, posvojnim i odnosnim pridjevima

Temeljni tekst za istraživanje provedeno u ovom radu tekst je **Sanktorala** (*Proprium sanctorum*) *Hrvojeva misala*. Uz njega uzeti su u obzir i paralelni tekstovi iz *Novakova misala* (1368), *Ročkoga misala* (početak 15. st) i *Vatikanskoga Illirico 4* (početak 14. st).¹ To su liturgijski tekstovi, dakle tekstovi pisani hrvatskom redakcijom staroslavenskoga jezika koja uključuje, u većoj ili manjoj mjeri, domaći (čakavski) idiom. U obzir su uzeta i zapažanja istraživača liturgijskih i neliturgijskih tekstova nastalih do kraja prve polovice 15. st.

U usporedbi s ostalim liturgijskim tekstovima svoga doba i podrijetla, tekst *Hrvojeva misala* odlikuje se i u liturgijskim i u

¹ Tekstovi spomenutih misala dio su kritičkoga aparata kojim je opremljeno dvotomno izdanje *Hrvojeva misala* (1973).

biblijskim tekstovima znatnom jezičnom pomlađenošću i primjer je mlađega tipa staroslavenskoga jezika. Jezična pomlađenost Hrvojeva misala očituje se prije svega na fonološkom planu² Pomlađenost na morfološkom planu uočljiva je prije svega u obilju novih pridjevnih nastavaka,³ posebice za genitiv muškoga i srednjega roda na *-oga*. Novi genitivni nastavci u pridjeva i zamjenica u liturgijskim knjigama 14. i 15. stoljeća više su iznimka nego pravilo (uporno se čuva staroslavenski *-ago* i prijelazni oblik *-ogo*). U sklonidbi i konjugaciji *Hrvojev misal* ne pokazuje većih razlika prema ostalim liturgijskim knjigama. Ističu se tek rijetki primjeri odstupanja od staroslavenske norme kao što je sporadično uvođenje nastavaka *-om* i *-ov* u instrumentalu imenica i zamjenica ženskoga roda, nedosljedno provođenje nastavka *-mo* u 1. licu množine prezenta (*govorimo* 8c, *up'vaemo* 12a) te otpadanje nastavka *-t*

² Opis najmarkantnijih jezičnih osobina *Hrvojeva misala* načinila je A. Nazor (1973): 508-511 (o karakteristikama jezika *Hrvojeva misala* vidi već u prvih istraživača V. Jagić, L. Thalloczy, F. Wickhloff (1891: 64-65)) pa na ovom mjestu sažeto prenosim opis inovacija na fonološkom planu držeći se autoričine podjele i primjera; to su: *vokalizacija poluglasa* koji vrlo rijetko ostaje na svom izvornom mjestu (na kraju riječi čuva se iza suglasnika): *dažd* 37a (džb'd' Ill4) *krotak* 67a (krotk' Ill4); *zamjena jata* (gotovo u pravilu) refleksom *i*: *cvit* 12a, *gniv* 39a (gnev' Ill4), *slipac* 23c (slepč' Ill4) - vrlo rijetko *jat* ostaje na svom izvornom mjestu, a rijedak je i refleks *e* koji se čuva uglavnom u književnim ekavizmima i u prefiksu *pre-*; refleks *e* čuva se, kako primjerima pokazuje A. Nazor u osnovama *cěl-* (celovb' 41b), *séd-* (sesti 38a, sede 51c), *tél(es)-* (telesa 19c, *telesnim* 4b), *vér-* (veru 86c, vir'nih 93a), *prê-* (prebivati 203d)); *dvostrukom refleksu prednjeg nazala* (ɛ) *iza palatala -e* i *a* (*počatie* 1a, *začelo* 73c, *žěj'na* 29d, *žej'na* 29d); *vokalno l* ostaje na svom izvornom mjestu (nema zamjene vokalom *u*, a grafički se najčešće prikazuje bez poluglasa; *vokalno* se *r* također čuva na svom izvornom mjestu, a podjednako se često bilježi i s poluglasom i bez njega (*pr'vi* 21b *prvi* 21b); *staroslavenskom žd* nalazimo samo rijetke tragove, njegovu službu je u pravilu preuzeo *đerv* (ǰ). O jezičnoj pomlađenosti u *Hrvojevu misalu* može se govoriti i u slučaju nekih glasovnih promjena, npr. u zamjeni *v* sa *u*, iako su oblici sa *v* još uvijek u većini (Napomenimo da *Illirico* 4 poznaje gotovo isključivo oblike sa *v*). Od fonoloških inovacija A. Nazor upozorava i na *zamjenu suglasnika ž* sa *r* u intervokalnoj poziciji (*nere* 40d, *jure* 1b, 1d...), te pojavu sekundarnog *a* koje se javlja na mjestu na kojem se izvorno ne nalazi poluglas, tj. u oblicima tipa *esam*, *korabal*, *itd.*)

³ A. Nazor piše da je pomlađenost na morfološkom planu uočljiva u *premoći* novih pridjevnih nastavaka. Ipak se čini pretjeranom takva tvrdnja ako se ima u vidu da je u pregledanom korpusu nađeno 167 opisnih pridjeva sa sufiksom *-ago* prema 43 sa sufiksom *-oga*; u srednjem rodu 39 sa sufiksom *-ago* prema 4 sa sufiksom *-oga*; tu tvrdnju treba relativizirati, tj. pojasniti: osim u slučajevima u kojima nedvojbeno prevladava staroslavenski nastavak, jasna je prevlast hrvatskih sufiksa (usp. Zaključak, t. 1.).

u 3. licu jednine i množine prezenta.

I na leksičkom se planu može naći potvrda za pomlađenost jezika *Hrvojeva misala*, prije svega u brojnim inovacijama. Najmarkantnija, najčešća i najuočljivija intervencija u staroslavenski leksički sustav svakako je uvođenje upitno-odnosne zamjenice *ča*, uz *ča koli* i *što*. Također, arhaično *iže*, *eže*, *êže* gotovo u pravilu zamijenjeno je s *ki*, *ko*, *ka*, staro *ašće* novijim *ako*, staroslavensko *eho*, *ehože* s *kako*, *ere*. Leksem *govoriti* upotrebljava se na mjestima na kojima liturgijski kodeksi dosljedno čuvaju *glagolati*, a osobna zamjenica za 1. lice jednine *azb* često se zamjenjuje oblikom *ê*. *Egda* se dosljedno zamjenjuje novijim *kada*.

1. Pregled pridjevnih padežnih nastavaka

Govoreći o jezičnim osobinama *Hrvojeva misala* spomenuli smo već znatnu jezičnu pomlađenost o kojoj svjedoči mnoštvo navedenih jezičnih crta. Zanimljivo je stoga ovu tezu provjeriti detaljno na jednom jezičnom isječku - pridjevima potvrđenim u njegovu *Sanktoralu*. Sve zaključke do kojih ćemo u našem istraživanju doći, pokušat ćemo interpretirati uspoređujući ih s već postojećima.

1.1. Jedinina

1.1.1. Nominativ

m.r. -i; -b / s.r. -o, -e; -oe / ž.r. -a; -aê

...*b(la)ž(e)ni andrêi ap(osto)lb...148 9a, govoritb g(ospod)b v(b)s(e)m(o)-gi...154 24c, i d(u)hb s(ve)ti biše v nemb...154 24d...o kolb krasanb e(stb) čisti rod tvoi...161 26b, sa fran'čiskb ubogi i malb i bogatb...184 8a...sl(a)vanb b(og) b v s(ve)tihb svojhb i divanb v' veličastviê tvorei čudesa.....150 11d **predikatna služba:** ...i nadiju se k(a)ko silanb e(stb)...151 5c...i č(louê)kb sa pr(a)v(b)d(b)nb boe se b(og)a...154 22d*

.....
 ...*slat'ko drêvo slat'ci čavli...159 20c...m(o)lenie sl(a)v(b)no da zaščititb n(a)sb...160 20c...svršeno premoženie...162 17c...op'če pričešćenie ot grêhb...163 9d...ašće zrno p'šenično...173 13d.....sie nasb g(ospod)i op'če pričešćenie ot grêhb...163 9d...s(ve)tihb taênb tvojhb op'čee priêtie da*

*s(b)p(a)stb n(a)sb...174 26b...hodotaistvo sl(a)v'noe ni da zašćititb...150
9d...bliznačast(v)'noe veselie današ(bn)ego prazdnika...165 16c
predikatna služba: ...ukrêpleno e(stb) knežie ihb...148 21a...možet' li
čto dobro biti...148 23b...v istinu dostoino i pr(a)v(b)d(b)no estb...153
7c...pravo i s(b)p(a)sit(e)'no...153 8c, 187 7d...sil'no na z(e)mli budetb
sême ego...155 18c, 157 7a, 173 15b, 181 19c*

*...i m(i)l(o)stb b(o)žie vb mnê tašća ne bis(i)...152 10b, siê s(ve)tos(ve)ta
taina...155 19a, kako maslina ukrašena bihb na polihb...175 9b;
predikatna služba: ...ugodna budetb g(ospode)vê žr'tva ijudova...154
21c... b(la)ž(e)na ti esi v ženahb...157 2d, lastiva m(i)l(o)stb i tašća e(stb)
lipota...169 11c...t(e)bê vesela budi žr'tva...185 21a, 22b ...i ke poda visota
vêčnaê...162 8c...i častb bes'čisl'naê pod' ruku ee...162 24d...prês(vê)tlaê
m(o)l(i)tva...164 5c...kako zvizda jutrn'na ê...176 8a.*

U nominativu jednine muškoga roda češće su u atributnoj službi potvrđeni određeni pridjevi. U predikatnoj službi određeni pridjevi nisu potvrđeni. Međutim, kod vrlo učestalih pridjeva (primjerice *blaženb*) može se uočiti da je podjednakim brojem primjera potvrđena uporaba i određenoga i neodređenoga pridjeva u atributnoj službi.

Svi pridjevi u jednini srednjega roda sa staroslavenskim nastavkom *-oe* potvrđeni su u službi atributa. Nema potvrde uporabe pridjeva sa sufixsom *-oe* u predikatnoj službi.

Pojedini nastavci nisu rezervirani samo za neke pridjeve; s različitim nastavcima javljaju se isti pridjevi: npr...*i bečisl'na da stroit' se...175 11d...i častb bes'čisl'naê pod' ruku ee...162 24d...sladostb v(ê)č(b)na...180 2a...i ke poda visota vêčnê...162 8c*

Neodređeni se pridjev muškoga roda javlja redovito u predikatnoj službi, tj. u službi predikatnoga proširka, a rjeđe u atributnoj. U slučajevima u kojima imamo potvrđena dva nastavka, nastavak hrvatskoga i staroslavenskoga sustava (-a,-aê za ženski rod te -o, -oe i -e, -ee za srednji) može se jasno uočiti da su prvi u navedenim parovima daleko češći, običniji. Također, to su oblici koje u svim potvrđenim slučajevima ima pridjev u predikatnoj službi - u predikatnoj službi nisu potvrđeni pridjevi u nominativu ženskoga ili srednjega roda sa staroslavenskim nastavcima.⁴ Možda bi se to moglo protumačiti potrebom knjiški

⁴ Zanimljivo je spomenuti zaključke do kojih dolazi S. Damjanović (1984): 125

obrazovanoga autora da u predikatnoj službi upotrijebi drukčiji (kraći) oblik od onoga koji je uvrijeđen za atributnu - potrebom koja je još uvijek živa, iako je mrtav oblik (neodređeni oblik pridjeva za srednji i ženski rod) kojim se ta potreba nekad ispunjavala. Već ovaj prvi zaključak koji možemo donijeti na temelju pregledanoga dijelića građe potvrđuje točnost tvrdnji o jezičnoj pomlađenosti *Hrvojeva misala*. Iako je, dakle, riječ o liturgijskom tekstu, tekstu pisanom hrvatskom redakcijom staroslavenskoga jezika, za ženski i srednji rod običniji su i učestaliji sufixi hrvatskoga sustava -a, i -o kod pridjeva u atributnoj službi; kod pridjeva u predikatnoj službi oni su i jedini potvrđeni.

1.1.2. Genitiv

m.r -oga, -ega; -ago, -ego, -ogo; -a / s.r. -oga; -ago / ž.r. -e; -ie, -oe

...i života v(ê)č(b)noga svećenie da podastb...160 9c, nasitiv'se se hléba n(e)b(e)skoga...160 6d...na gl(a)vê pr(a)v(b)d(b)noga...189 16b...blizna-čast(v)'noe veselie današ(ʙn)ego prazdnika...165 18c...s(veta)go saturnina m(u)č(e)nika...148 14a, da i vrêmen'nago života miromb podaeši radovati se...150 21c, vên(b)cb ot kam(e)ne dragago...157 13b...o desnoju stranu oltara kadil'nago...164 10b...života nastoečago pomočb kup'no i budučago...177 13a...ki d(u)ši r(a)ba tvoego b(la)ž(e)nogo...156 27d...d(u)ha s(ve)ta m(i)l(o)stiju prosvedečeni...153 13d (4 primjera)...smotri stazi domu svoego i hléba prazdna ne êst...169 5c

pokušavajući objasniti zašto se ponekad, doduše rijetko, u zborničkom tekstu javljaju elementi (nastavci) staroslavenskoga književnoga jezika u pridjeva i imenica. Pokušavajući objasniti zašto autor zborničkoga teksta uopće upotrebljava oblike koji pripadaju staroslavenskom književnom jeziku, Damjanović upozorava da se svi primjeri (osim jednoga) odnose na kategorije u kojima hrvatski sustavi nisu imali elemente za razlikovanje *određenosti* i *neodređenosti*, te ističe: "S druge strane, kontekst u kojem primjeri dolaze je biblijski, dakle *opéepoznati*, a takav kontekst, kao što sam već isticao, traži određenost. Autor tada posije u svoju, staroslavensku tradiciju da bi mogao tekst oblikovati u skladu sa svojim shvaćanjem dobrog i preciznog izražavanja. Baš takvi primjeri pokazuju, s jedne strane, da naš glagoljaš staroslavensku tradiciju *osjeća kao svoju* i uzima iz nje kad god mu što zatreba, a, s druge strane, to je i dokaz da on tu tradiciju *poznaje* jer kad mu ona zatreba, on se itekako uspješno njome koristi, uvažavajući njezine norme i time nam jasno "daje do znanja" da odstupanja od te norme u drugim slučajevima nisu zbog nepoznavanja staroslavenskoga književnog jezika, nego im razloge treba tražiti drugdje: ta su odstupanja najčešće svjestan čin koji ima za cilj gradbu jednog književnog jezika, hrvatskog, koji će imati širu publiku."

 ...damь t(e)bê ključi c(ěsa)r(b)stviê n(e)b(e)skoga...156 10a...ot
 z(e)ml(b)sk(o)ga i vrěmen'noga c(ěsa)r(b)stviê...177 22a...da utěhu n(amь)
 v(ě)č(b)noga s(b)p(a)seniê...180 24a...nasićeni piće i pitěniê n(e)b(e)-
 skago...151 3b...prizivaniemь tvoego prěs(veta)go imene...153 4a, n(a)-
 s(lědovanie) s(veta)go (evan)j(eli)ê...154 9d, e(van)j(e)l(b)skago prop(o)-
 v(ě)daniê...158 27b

 ...sь spomenutiemь s(ve)te m(a)rie...176 23b
 ...k(a)ko o b(la)ž(e)nie lucie prazdnicê raduem' se...149 9d, na d(b)nb
 s(ve)tie agati d(ě)vi 155 10b, telese s(veta)go i prečast'nie krvi...172 26a,
 čistie čistoti istočnikь slat'kie m(i)l(o)sti...176 4b...nosi c(ěsa)ra sl(a)vi
 novoe s(vě)t'losti...154 22a...i věčnoe pomoći obrěsti...150 23c...kihь
 pameti s(ve)toe taini pričěšćeniem pročitaemь tihь věru prospěti na-
 slědovali bihomь...172 2b

Pridjevi velike učestalosti koji čine pretežit dio pridjevnoga fonda (*blažen, svet, itd.*) potvrđeni su najčešće sa staroslavenskim nastavkom *-ago*.⁵ Kao element koji se neprestano ponavlja oni su na neki način kodifikatori raspoznatljivosti, pripadnosti teksta višem, književnom, staroslavenskom fondu. Isti ti pridjevi mogu se, međutim, naći i s drugim nastavcima, pa uz izuzetno učestalo *svetago* (potvrđeno 94 puta) imamo i potvrdu oblika *svetoga* (1), pa i neodređenoga oblika *sveta* (4) u atributnoj službi (*d(u)ha s(ve)ta*). Isto se tako uz oblik *blaženago* (potvrđen 46 puta) sreće i oblik s nastavkom *-ogo, blaženoga* (1) te s nastavkom *-oga: blaženoga* (36) a uz *nebeskago* (1) i pridjev *nebeskoga* (1), uz *dragago* (10) i *dragoga* (2), uz *v(ě)č(b)nago* (1) i *v(ě)č(b)noga* (1).

⁵ Genitivni nastavci muškoga i srednjega roda *-ago, -ego, -ogo* najznačajnije su, najprepoznatljivije i najmarkantnije stilsko sredstvo glagoljaškoga pisca (i sredstvo koje će se najdulje zadržati u tekstovima pisanim čakavsko-staroslavenskim amalgamom (zborničkim tekstovima) kojim on svjedoči o svojoj književnoj kulturi (*usp. Hercigonja* (1982:18). Stoga je genitiv jednine padež u kojem se može uočiti daleko najveća prevlast staroslavenskih sufiksa; ta prevlast proteže se i na ženski rod.

U genitivu muškoga i srednjega roda često je variranje nastavaka u istoj rečenici te tako različitost genitivnih nastavaka služi kao bitno sredstvo dinamiziranja teksta:

s(b)p(a)sitel'nago tvoega g(ospod)i dara...163 18c
 b(la)že(nago) p(e)tra ap(osto)la tvoego...152 1c
 opori ti staroga n(a)šego puti...163 14a.

I u srednjem rodu genitiva može se uočiti paralelizam staroslavenskih i hrvatskih padežnih nastavaka kojima se tvori genitiv istih pridjeva: *nebeskago* (6) i *nebeskoga* (1) *věčnago* (5) i *věčnoga* (1) itd.

I u genitivu jednine ženskoga roda izrazita je prevlast staroslavenskih nastavaka *-ie*, *-oe*. Genitivi pronominalnih oblika pridjeva ženskoga roda s analoškim nastavkom *-oe* (umjesto *ie* < *-ye*) preuzetim iz nepalatalne zamjeničke paradigme - *svetoe* (umjesto *svetie* (> *svete*)) *věčnoe* - rijetki su; u pregledanom korpusu potvrđeni su samo tri puta (v. primjere). Oblikovanje ovakvih genitiva za koje E. Hercigonja piše (1982-1983:22) da su rijetki u *Petrisovu zborniku* (kao i u *Vinodolskom zakoniku* i *Kolunićevu zborniku* za razliku od *Ivančićeva zbornika*) još je jedan od aspekata dijakronijske tendencije k izjednačavanju zamjeničke i pridjevne sklonidbe.⁶ Omjer je potvrđenih nastavaka ovaj: nastavak *-ie* potvrđen je 59 puta, nastavak *-e* 11 puta, nastavak *-oe* 3 puta. Zanimljivo je uočiti kako su nastavci distribuirani u vrlo učestalih pridjeva: *s(ve)tiē* i *s(ve)te* po 10 puta, *s(ve)toe* jednom. Međutim, pridjev *b(la)ženie* javlja se u genitivu ženskoga roda samo s nastavkom *-ie*. Na takvim se primjerima, potkrijepljenim obiljem potvrda mogu izvesti zaključci: vrlo učestali pridjevi vizualni su i gramatički znak - neprikladni su za usvajanje ikakvih promjena (to dokazuje pridjev *b(la)ženie*). Međutim, kad novost (novi, hrvatski nastavak) uspije prodrijeti u njihov sustav, ona biva prihvaćena vrlo brzo i nastavak se upotrebljava kao ravnopravan staroslavenskom.

Genitivno-akuzativni sinkretizam

U pregledanom dijelu *Hrvojeva misala* obilno je i bogato potvrđen genitivno-akuzativni sinkretizam. Kao što je već ustanovila J. Vince-Marinac,⁷ on je vrlo rijetko potvrđen u imenica, dok se u zamjenica i

⁶ E. Hercigonja ističe da A. Belić u svojoj *Istoriji* ne spominje postojanje takvih oblika genitiva, ali napominje i činjenicu da u njegovim eksplikacijama osjetno nedostaje, kao sastavnica, građa glagoljskih i latiničkih rukopisa.

⁷ U Leksionaru *Hrvojeva misala* J. Vince-Marinac (1992: 335) pronašla je samo jednu imenicu koja se u akuzativu množine javlja u genitivnom obliku (...m(u)ž(i) že tihъ ki vrgu sidraga i misaha i avedenagosa (ubi) pl'mi ogn(ь)ni...*Dan 3,22*), dok su svi ostali primjeri genitivno-akuzativnoga sinkretizma pridjevi. U nacrtku rada daje se ovakva sinteza: "Pridjevi su podložniji genitivno-akuzativnom sinkretizmu ako zamjenjuju imenicu nego ako je modificiraju, a još je rjeđi genitivni oblik za akuzativ u

pridjeva javlja daleko češće.⁸ Nadalje, ona točno utvrđuje i da je broj primjera u kojima je potvrđena uporaba genitivnih oblika pridjeva za akuzativ zanemarivo malen u usporedbi s brojem primjera u kojima su negenitivni oblici te zaključuje: "...upravo se zahvaljujući činjenici da je proces prodiranja genitivnih oblika u sintaktički akuzativ u toku može uočiti koje su mu okoline podložnije." U tekstu se iznosi i obrazlaže zakonitost da je veća čestoća genitivnih oblika u samostalnih pridjeva nego u onih sročnih s imenicom te da je "sinkronijski vid dijakronijske pojave da sinkretizam u početku pogađa one prve, a zatim se tek širi i na druge". U pregledanom korpusu potvrđena su ova zapažanja: genitivni oblik u sintaktičkom akuzativu razmjerno je rijedak, običniji u pridjeva nego u imenica; učestao je jednako u samostalnih pridjeva kao i u onih sročnih s imenicom, što s obzirom na to da je korpus relativno malen

nemodificiranih imenica." (str. 331).

⁸ Ovu pojavu tumačilo se dosad na više načina. I Ivšić (1970:356) piše: "Zašto se uzeo genitiv singulara mjesto akuzativa, kušali su već različito tumačiti, ali stvar nije još posve jasna." U tekstu koji slijedi Ivšić se priklanja Sommerovu tumačenju ove pojave (*Zur Syntax des slavischen Genitiv-Akkusativ bei belebten Wesen*) da je umjesto akuzativa došao baš genitiv zbog toga što je u jeziku već bilo primjera da u jeziku uz iste glagole dolazi i akuzativ i genitiv objekta: "Sommer spominje kako se u *Zogr* i u *Nestorovoj kronici*, kao i u Homerovu jeziku, glagol *slušati* slaže s genitivom lica, a s akuzativom stvari (s genitivom stvari samo onda kad *slušati* ima značenje *primati, pokoravati se, paziti na ...* Za glagolom *slušati* misli Sommer da su se povelj najprije glagoli koji znače *vidjeti ...* Napokon su došli glagoli koji znače *spoznati, naći* i dr.)" Podrobnije pojašnjenje pojave daje J. Vince-Marinac (1992: 332): "Drugi je slučaj da se sinkretiziraju različiti padeži iste paradigme, kao što se dogodilo s nominativom i akuzativom u praslavenskom: paradigama koje su već otprije poznavale spomenuti sinkretizam (npr. imenice srednjega roda u svim brojevima) pridružile su se neke nove. Uzroci su toj pojavi fonološki, ali su njezine posljedice temeljito zadrle u morfološki, pa i sintaktički ustroj jezika. Nominativno-akuzativni sinkretizam otežava prijenos obavijesti: rečenici u kojoj se objekt ne razlikuje od subjekta mogu se pripisati dva različita značenja ovisno o tome koja je imenica shvaćena kao oznaka vršitelja radnje. Nedoumica je najprisutnija onda kada je objema imenicama referent živo biće, osobito čovjek: *synb viditb otcb*. Moguća dvoznačnost razrješuje se tako da akuzativnu ulogu pružima genitivni oblik : *synb viditb otbca*. Rezultat je novi sinkretizam, genitivno-akuzativni, u imenica koje označuju osobu, a ostalima koje pripadaju istoj paradigmi akuzativ je i dalje jednak nominativu. Prve tako postaju slične zamjenici *kyto*, koja u akuzativu i na može glasiti drukčije nego *kogo*: "Lik *kogo* bit će najstarija potvrda za porabu genitiva za akuzativ od riječi koje se upotrebljavaju za živo. Ovdje se osjetila potreba razlikovanja nominativa i akuzativa *kb* jer često ni situacija ni drugi sklop ne bi pomogao da se vidi je li *kb* nominativ ili akuzativ npr. *kb viditb*?"

nije relevantno za izvođenje zaključaka koji bi odudarali od potvrđenih na daleko većem korpusu. Zabilježen je samo kad je objekt osoba, pa stoga nije neočekivan.⁹

Primjeri genitivnih oblika u sintaktičkom akuzativu u pridjeva sročnih s imenicom:

... *êvi g(ospod) b i(su) s b inih uč(e)n(i)k b...158 1c...išći v' op'ćini mnozih m(u)č(eni)k b...184 12a...blizb e(st) b g(ospod) b skrušeni h sr(bdb)cem b i smêrenie d(u)h(o)m b s(b)p(a)set b...182 21b...b(la)ž(e)noju m(u)č(eni)ku tvoeju cipriëna ijustini prosim b g(ospod)i da zaodêet b n(a) s b nastoeća vlast b...182 21a...žr'tvi t(e)bi g(ospod)i za s(ve)tih' m(u)č(e)nik b feliciê sim(p)liciê faušтина i beatrice pameti prinostim...171 5c...s(ve)tih b m(u)č(eni)k b nazara i čelisa vikтора inocenta m(o)l(im) b te g(ospod)i hodotaistvom b ugodan b primi...171 21b...da simi dari ke za s(ve)tih b m(u)č(eni)k b tvoih b nazara i čelisa vikтора inocen'ta čstb prinostim b...171 17b...i radosti vêčnih uživati da utegnet'...162 5d...podai m(o)l(im) b te v(b)s(e)m(o)gi b(o)žje da ki sl(a)v(b)nih b m(u)č(eni)k b tvoih b krêp'ki v nih b isp(o)v(ê)dani poznahom b m(i)l(o)stivê t(e)be v n(a)šei m(o)litvi čuli bihom b...156 15d...tvoih b sr(bdb)ca vêr(b)nih b b(o)žje m(i)l(o)sr(b)db pros(vê)ti...188 13a...podai m(o)l(im) b te g(ospod)i hodotaistvom b s(ve)tih b tvoih b šiksta i felicišima i agapita...172 17c*

Primjeri uporabe genitivnih oblika u sintaktičkom akuzativu kod pridjeva u imeničkoj službi:

...*ne pridoh' bo prizvati pr(a)v(b)d(b)nih b...181 12d...dari za s(ve)tih b tvoih' prineseni svêdetelstvujut b...163 23b...ti n(a) s b nevol'nih b ošce na sem b dostoe'n'i obogaćen'...163 15a...za s(ve)tih b tvoih b basiliê cira nabora i nazara kr'v b častnuju žr'tvu t(e)bê g(ospod)i sl(a)v(b)no požiraem b...162*

⁹ Daleko je rjeđi genitivno-akuzativni sinkretizam u imenica za neživo; već u staroslavenskom neke se imenice za neživo personificiraju, poput: mir b grêh b, hlêb b, ad b. I doseg pojma osobno/živo promjenljiv je: "U nekima (jezicima) on obuhvaća samo osobe (u staroslavenskom su odavde čak isključeni bolesni, bogalji, malodobni i neslobodni), a drugdje ljude i životinje, a mogu im se pridružiti i biljke (najčešće drveće i gljive), pa i plesovi, igraće karte, pića, bolesti itd." (J. Vince-Marinac (1992: 333)). U pregledanom korpusu, primjerice, u slučaju kad je riječ o Duhu Svetom, dijelu Svetoga Trojstva, upotrebljava se akuzativ formalno jednak genitivu, dakle, akuzativ za živo. Za razliku od toga, za nečiji duh (gospodnji i sl) akuzativ je jednak nominativu, kao za neživo: ...vzbudi prosim b g(ospod)i cr(b)k(b)ve s(ve)tiêi tvoei d(u)h b s(ve)ti tvoi...176 31b. Iz tog se primjera može jasno vidjeti autorovo poimanje razlike živo-neživo.

13c...ne pridoh' bo prizvati pr(a)v(b)d(b)nihb da gřišnihb v pokaénie...181
13d...dari t(e)bê g(ospod)i n(a)š(e)go obêtovaniê prinosimb ke za s(ve)tihb
tvoihb veseli budete...172 23c

1.1.3. Dativ

m.r. -omu, -emu; -u / s.r. -u / ž.r. -oi; -êi, -ei; -ê

...da hodotajuću za n(a)sb b(la)ž(e)nomu tomi ap(osto)lu...150 26a...k'
životu v(ê)č(b)nomu

U dativu je prisutna staroslavenška tradicija prepoznatljiva u nastavku za ženski rod *-ei*; on se javlja kao češći nastavak. U zamjenica to je nastavak koji prevladava još očitije nego u pridjeva; u razvoju pridjevne i zamjeničke sklonidbe dolazi do razilaženja u smislu da u zamjenica, u postpalatalnoj poziciji, još dugo nakon što se u pridjeva u dativu ženskoga roda ustalio nastavak *-oi*, prevladava nastavak *-ei*.¹⁰

Od paralelnih oblika potvrđeno je: vêčnêi (5), v(ê)č(b)nei (1), v(ê)č(b)noi (1).

1.1.4. Akuzativ

m.r. -oga, -ago; -i, -a¹¹ / s.r. -oe, -ee; -o / ž.r. -uju, -oju, -iju; -u

...b(ož)e ki namb b(la)ž(e)noga satur'nina...podaeši...148 14a...b(og)a
istin'noga isp(o)v(ê)daemb...157 8d...vidê 2 br(a)ta simuna naricaemago
p(e)tra...149 15a.....edinočedago s(i)na tvoego...priêti račil esi...153
19a...s(veta)go kir'êka m(u)č(eni)ka tvoego...160 17b ...četurtođ(b)nev(b)-
nago lazara br(a)ta...170 14b...životb v(ê)č(b)ni udržati vačnete...152
8c...prazdnikb obêt'ni da veselit'...162 3d, vzbudi... d(u)hb s(ve)ti tvoi...176
31b...ki n(a)sb d(b)n(b)š(b)ni d(b)nb vzdviženiem b s(veta)go križa
ob'hod'nimb prazdnikom b veseliši...180 1b...divna t(e)bê prop(o)v(ê)-
daemb...152 15c ...lazara...ot ada živa vskrêsi...170 17b...tiha bo dêlatela
ljubitb b(og) b...173 23c...irud' bo boęše se iv(a)na vide ga m(u)ža
pr(a)v(b)d(b)na i s(ve)ta...178 9a

¹⁰ Npr. *ñei, mojei*.

¹¹ Akuzativ muškoga roda jednak je genitivu (za živo), odnosno nominativu (za neživo).

...v naslédie neis(t)lén'noe i neskvrn'noe i neuvêdaemoe...155 20d...tvoe
m(o)l(e)nie čbst'noe...174 3b, v_b otkuplenie v(ê)č(b)noe...184 28c...hodotai-
stvo sl(a)v(b)noe ni da nasitit_b...188 28a...v' vrême poslêd'nee...155
26d...priêm'she g(ospod)i edino s(b)p(a)sit(e)l(b)no t(ê)lo...170 31b...v(ê)č(b)-
no s(b)p(a)senie priêli bihom_b...171 25b...kih_b sl(a)v(b)no roj'stvo čtem_b
...172 29d

...za s(ve)tih_b tvoih_b...kr'v_b častnuju ...162 14c (2 primjera)...priêm'she
g(ospod)i predraguju krv_b...170 1c...n(e)b(e)skuju i v(ê)č(b)nuju sl(a)-
vu...177 23a (2 primjera)...biti v'vržženu v' ejeonu ogan'nuju...183
10b...čistuju službu svršili bi...163 21b...(v_b) s(vê)tl(o)st' ne oskudêjućiju
doiti...153 21b...i b(la)ž(e)nu propovidêše ju...169 6c...uspoite...pês(n_b)
novu...173 6c ...s(b)p(a)sit(e)l(b)nu pomoć_b n(a)m_b da podadut_b...177
12d,istin'nu vêru taini sêe utvrdi...157 5d

Omjer nastavaka -ago i -oga je ovaj: -ago je potvrđen 16 puta, -oga 7
puta. Kod vrlo učestalih pridjeva situacija je ova: b(la)ž(e)noga 6
primjera, b(la)ž(e)nago 7 primjera; s(veta)go 2 primjera, s(ve)ta 1
primjer. U ženskom rodu raspodjela nastavaka je ova: nastavak -u
najpotvrđeniji je i zastupljen 21 put. Nastavak -uju potvrđen je 13 puta,
a nastavci -iju i -uju po jednom. Učestaliji pridjevi potvrđeni su ovako:
čast'nu (1 primjer), častnuju (2 primjera), v(ê)č(b)nu, v(ê)č(b)nuju (3
primjera), bl(a)guju (1 primjer), bl(a)gu (1 primjer).

U srednjem rodu nastavak -oe potvrđen je 9 puta, -o 6 puta, -e jednom.
Učestali pridjevi potvrđeni su ovako: sl(a)v(b)noe (1), sl(a)v(b)no (1);
v(ê)č(b)noe (1), v(ê)č(b)no (1).

1.1.5. Vokativ

-i, -ь / -a

...molim' te v(b)s(e)m(o)gi b(ož)e...148 9a ...m(o)l(im_b) te m(i)l(o)sr'di
b(ož)e...150 24a ...v(b)s(e)m(o)gi v(ê)č(b)ni b(ož)e...151 5a (11 primje-
ra)...s(ve)ti p(a)vle...m(o)li za ni...152 13b ...star'če prav(b)d(b)ni semio-
ne...154 17a...b(la)ž(e)n_b m(u)ž_b boei se g(ospod)a...157 6a¹²

¹² Iako staroslavenske gramatike u pravilu pišu da je vokativ redovito jednak nominativu ili ga jednostavno u paradigmi ne navode (*usp.* Hamm (1958: 139), Leskien (1886: 86) u pregledanom korpusu u tri je slučaja potvrđen vokativ jednak nominativu nominalne

...zbožna v istinu esi s(ve)ta d(ê)vo m(a)rie...179 8b

1.1.6. Lokativ

m.r. -omь; -êemь, -iemь / s.r. -omь; -êemь / ž.r. -oi; -êi; -i

...v životê v(ê)č(b)nomь...160 7d.....da ne pogibnemь v strašnomь sudê...182 25d...v polu krh'c êemь...177 16d...tvoimi g(ospod)i dari i ol'tari suršeniemь...165 2b

...v dostoęni moemь predanomь...167 26d...dai n(a)mь v' v(ê)č(b)nêemь b(o)ž(b)n'stvê...radovati se...172 6c

...po veloi srêdi...157 30b...po p(a)scê nar(e)čenoj ...157 19c...v gorê s(ve)têi ego...154 28c...v rizi bêli...186 1d...v' krêp'ci isp(o)v(ê)dani...187 27a

Lokativ srednjega roda potvrđen je samo dva puta; jednom s nastavkom *-omь*, drugi put s nastavkom *-êemь*. U pregledanom korpusu nalazimo dvije potvrde lokativnog nastavka za muški rod - *êemь* i dvije potvrde nastavka *-omь*. Jednom je potvrđen lokativ jednine ženskoga roda s nastavkom *-êi*, dva puta s nastavkom *-oi*. Imamo i dvije potvrde uporabe neodređenog pridjeva i to u atributnoj službi. Jedina potvrda pridjeva *svetь* s nastavkom je *-êi*.

1.1.7. Instrumental

m.r. -imь / s.r. -imь / ž.r. -uju, -oju, -eju

...ki n(a)sь ob'hod'nim...prazdnikomь veseliši...152 20c...b(o)ž(e) ki cr(b)k(b)vь tvoju...divnimь novimь plodomь...prosvetáeši...175 30d, b(o)ž(e) ki n(a)mь b(la)ž(e)nimь eronimomь...tainu rêsnosti tvoeє vglasiti račilь esi...183 5c

sklonidbe. U hrvatskim gramatikama postoji neujednačenost u vezi s vokativom u nominalnoj sklonidbi pridjeva. U nekim gramatikama vokativ je jednak nominativu u oba sklonidbska tipa (Babukić, Mažuranić, Veber, Maretić, Priručna gramatika), u nekima je vokativ iz pronominalne paradigme preuzet u nominalnu (Brabec-Hraste-Živković, Pavešić-Vince).

...obhod'nimъ m(o)l(imъ) te hodotaistvom...165 21d...ke n(e)b(e)skimъ pitěniemъ g(ospod)i nasitilъ esi...166 30c...rěsnimъ otkupleniēmъ prięli bihomъ...172 30a,...b(la)ženie elizabeti čistimъ m(o)leniēmъ da vzratet' se...188 23a..

...b(ož)e ki n(a)sъ b(la)ž(e)n(o)ga tiodora m(u)č(eni)ka tvoego isp(o)-v(ě)diju sl(a)v(ь)nuju ob'emleši...187 28b...b(ož)e ki vēr(n)oju služboju i věčnoju častiju obogatilъ esi s(veta)go kir'ěka...160 15b...da ke usti prięhomъ čistoju misliju da primemъ...172 25c...ke v častъ s(ve)tihъ tvoihъ obět'noju misliju častetъ...178 19c...b(ož)e ki n(a)sъ ob'hod'noju častiju veseliši...184 25a....utvrјajućim' se v(a)mъ siloju velieju b(o)žieju i vēroju...155 24d...radovati se i ihъ vsagdašneju m(o)l(i)tvoju zaščititi se...149 5d

Raspodjela je nastavaka u ženskom rodu ova: nastavak -*oju* potvrđen je 21 put, nastavak -*uju* jednom; za nastavak -*ēju* nađene su tri potvrde.

1.2. Množina

1.2.1. Nominativ

m.r. -i, / s.r. -a; -aê / ž.r. -e

*...slat'ko drěvo slat'ci čavli...159 20c, ke veličьstviuju tvoemu priēt'ni da stvoritъ...174 2b...slišite naučenje moe i budite mudri...179 27a, dari ke...dlžni esmo...180 22a **predikatna služba**:...zelo čbšt'ni b(ě)še druži tvoi...148 19a...bihu d(ь)ni oprěsnačni...167 1a...na nedužnie ruki vzložetъ i zdravi budut'...173 20a, hodotaistvomъ budite n(a)mъ v(ě)č(ь)ni...182 14a*

*...b(la)ž(e)na črěva...174 19d...i spadu emu uža želězna...167 18a...svećenie s(ve)taę ka prięhomъ...161 17b **predikatna služba**:...i ka t(e)bě ugod'na sutъ i n(a)š(e)mu s(b)p(a)s(e)niju pol'zna budite...153 17b...153 19b...ka n(a)šee pameti neugodna sutъ...171 31a*

predikatna služba:...zbožne sutъ taini ego...187 19d

U srednjem rodu potvrđeno je pet primjera uporabe nastavka -*a* i samo

jedan nastavka *-aê*. Ponovo, kao i u slučaju nominativa jednine, u predikatnoj je službi isključivo pridjev s novijim nastavkom *-a*, odnosno *-e*. I u atributnoj službi očita je prevlast hrvatskih nastavaka *-a* i *-e* za srednji i ženski rod.

1.2.2. Genitiv

m.r., s.r., ž.r. -ihъ

...*s(ve)tihъ l(judi) tvoiъ prinosъ...149 29c ...ki sl(a)v(b)nihъ m(u)č(eni)kъ tvoiъ poznahomъ...156 15d...i pr(o)č(i)hъ m(u)čenikъ...171 9b...ki s(ve)-tihъ m(u)č(eni)kъ tvoiъ...sl(a)v(b)na roj'stva čtemъ... 182 12b*

...*i ot krivihъ pomišleni da očistim' se...158 19c...č(b)te(nie) dêêni apu- stol(b)sk(i)h'...166 21d...ot n(a)stoečihъ zalъ sulêši se up'vaemъ i budu- čih'...174 17d*

počete navlašćnihъ misъ...148 1a...pet mudrihъ d(ê)vъ...151 18a...ot krainihъ i dalečnihъ stranъ...169 1b...ne uboiť se v domu svoemъ ot studeni snižnihъ...169 22b...s(ve)tihъ taênъ tvoiъ...174 25b

1.2.3. Dativ¹³

m.r., ž.r. -imъ

...*dai... v(ê)r(b)nim ljudemъ tvoimъ...149 2d ...s(ve)timъ ol'taremъ g(ospod)i žr'tvi vrhu položenie ...157 19b...k starimъ mene ap(osto)lъ...168 4a...i obhod'nim prazdnikomъ veselim' se...150 1c*

...*položiše trupi rabъ tvoiъ braš'na pticam' n(e)b(e)skimъ plti s(ve)tihъ tvoiъ zvêremъ z(e)ml(b)nimъ...182 5c...vrêmen'nimi veseliti se pomoć'mi i v(ê)č(b)nimi radovati se radost'mi...188 1a*

1.2.4. Akuzativ

m.r. -ie; -e, -i / s.r. -aê; -a; / ž.r. -ie

¹³ Nema potvrda za dativ množine srednjega roda.

...*ki sl(a)v(b)nie m(u)č(eni)ki tvoee krép'ki v nih_h isp(o)v(ê)dani poznahom_h...169 22a (2 primjera)...v sl(a)vu imene tvoego narečenie dari častim_h...172 11d (3 primjera)...v d(b)ni protulét'nie...176 17a...dari t(e)bi g(ospod)i obét'nie prinosim_h...182 28a...ke vr(ê)men'ne častim_h činom_h...171 25b...tvoim_h n(a)s_h pom(i)lovanie_h dostoini usagda stvorit_h...188 10c...nas_h zaščičenim_h bes'pečal'ni da utvrdit_h...160 24a*

...*elika zla stvori s(ve)tim_h tvoim_h...152 6a...sl(a)v(b)na roj'stva čtem_h...157 31d...slat'ka nosi brêmena...159 21c...b(la)ž(e)na utežanie_h da naslêdujut'...184 10b...(na) n(e)b(e)ska c(êsa)r(b)stviê da privedut_h n(a)s_h...170 30a...poznai mêsta prigvoždenaê...150 22a...udržeši c(êsa)r(b)-stviê n(e)b(e)skaê...169 23c*

...*priêhom_h g(ospod)i b(o)ž(b)stvenie taini...149 12b, svečenie taini ke priêhom_h...160 4c, ki n(e)b(e)ske piče priêhom_h...187 16a...sl(a)v(b)nie čbsti podai n(a)m_h naslêdovati...185 9d*

U akuzativu množine muškoga roda zastupljeniji je staroslavenski nastavak *-ie* (7 primjera); nastavak *-e* potvrđen je samo jednom; zanimljivo je što nalazimo i nekoliko potvrda uporabe neodređenoga pridjeva u akuzativu množine muškoga roda, tj. pridjeva s nastavkom *-i*. Potvrđena su dva primjera uporabe nastavka *-aê*; nastavak *-a* potvrđen je četrnaest puta. U akuzativu množine ženskoga roda isključivo je potvrđen nastavak *-ie*.

1.2.5. Vokativ

-i

...*i raduite se prav(b)d(b)ni i sl(a)vite se vsi pravi sr(bd_h)cem_h...150 20d*

1.2.6. Lokativ

m.r. -ih_h / ž.r. -ih_h; -ah_h

...*i vselih' se v ljudêh_h čast'nih_h...175 31a*

...*v različnih_h napasteh_h...155 28d...v' vlnah' morskih_h...168 17c...v ust'nah_h lastiv(i)h'...176 29b...v rizah_h pozlaćenah_h odêna...150 13c*

Uz nastavak *-ihb* potvrđen je u jednom primjeru i nastavak *-ahb*, nastavak neodređenoga pridjeva.

1.2.7. Instrumental

m.r. -imi, -imь / s.r. -imi / ž.r. -imi

b(o)ž(b)stvenimi dari nasićeni...163 28a...i eziki vzgovoret'nivimi...173
14a...ke dari n(e)b(e)skimi nasitilь esi...176 19c...prinesenimi dari
m(o)l(imь) te...188 30d...ukrašenь vsakimь dragimь kameniemь...176 21a

...bes'čisl'nimi prosvěti čudesi...149 20b, ki n(a)sь...sl(a)v(b)nimi
isp(o)v(ě)dani oh(rьst)ь ograždae...168 24b...oslablenimi t(ě)lesi
is'čelajutь...189 30a...da ego hodotaistvomь vrěmen'nimi ne ostavit' se
pomoćmi...172 18b

...ka ê(z)ulenima rukama lêki êkovь umirae bl(agoslo)v(i)lь esi...184
5a...čsti podaeši stvori n(a)sь m(o)l(imь) te i vrěmen'nimi veseliti se
pomoćmi...187 28d...vrmen'nimi veseliti se pomoćmi i v(ě)č(b)nmi
radovati se radost'mi...188 3a

1.3. Dvojina

Dvojina je redovito potvrđena u sraslim sintagmama koje se sastoje od stalnoga epiteta (svetь, blaženь) i imenice. Iako se mogu naći i potvrde za uporabu množine umjesto dvojine, one su rijetke. Tako je primjerice genitivni oblik *svetoju* potvrđen 13 puta; samo su dvije potvrde uporabe množinskoga oblika *s(ve)tihь* u situaciji u kojoj se govori o dvije osobe (...v čstь *s(ve)tihь* tvoihь m(u)čeniкь kurika i juliti...170 22a...нь *s(ve)tihь* m(u)čeni)кь prota i ačn'ta...180 6a). Genitiv *bl(a)že)nih'* u opisanoj situaciji potvrđen je u samo dva slučaja¹⁴ (...na d(b)нь *bl(a)že)nihь* m(u)čeni)кь tvoihь kuirka i juliti...170 16a...da *bl(a)že)nihь* m(u)čeni)кь tvoih' ipolita i kasiěna čst'ni prazdnikь...174 12b).

¹⁴ Taj je pridjev u dvojini potvrđen 22 puta.

1.3.1. Genitiv

m.r. -oju, -iju / žr. -oju

...b(la)že)noju m(u)čeni)ku tvoeju prota i ačnta m(o)l(im) te...180
10a...podai n(a)mь m(o)l(im) te g(ospod)i hodotaistvomь s(ve)toju tvoeju
cipriëna i justini...182 2b...t(e)bê vesela budi ž'tva ka v roj'stvê s(ve)tiju
m(u)čeni)ku tvoeju krisan'ta i dariê...185 23a.

...ke za častь b(la)ž(e)noju tvoeju per'peti i peliciti vspomina(ni)emь
položenimь...156 4d

1.3.2. Dativ

m.r. -ima

...b(ož)e ki s(ve)tima m(u)č(e)n(i)koma tvoima abdonu i sinenu...171 20c

1.3.3. Instrumental

s.r., ž.r. -ima

...da očišćenima očima misli onu s(vê)tl(o)stь...153 15b...svezanь užema
želêznima dvima...167 12a

2. Stupnjevanje pridjeva

2.1. Komparativ

U pregledanom korpusu potvrđeni su ovi komparativi pridjeva:

...k bolšemu životu...150 2b ...veselê(i)ši budete...152 29b...mnogo dražše
zlata budetь...155 30d...i bol'sa sihь stvoritь...159 15b...ki ihь vidil' sebi
veći biti...170 23c...ki boli e(st)ь meju (vami) . budi k(a)ko m'laji . a ki
starêi e(st)ь . budi k(a)ko sluga...170 28c ...ki jure veći e(st)ь...170
31c...d(u)hь bo moi slaji meda e(st)ь . i dostoeņie moe pače meda...174
27c...kto e(st)ь boli...183 6a...ta e(st)ь boli...183 15a...kako možetь
č(lovê)kь roditi se star'si...159 12d (Nk: ...egda starь budet'...)...i v(b)
n(a)sь moč'nêišimi obilovani da raduem se...178 4c

Osim prvoga primjera u kojem je riječ o atributu, komparativ redovito nalazimo u predikatnoj službi (zadnja su dva primjera primjeri predikatnoga proširka).

Komparativi vrlo dobro čuvaju staroslavenske padežne nastavke, i to, uz samo jednu iznimku koja se sklanja po neodređenoj promjeni (...i *bol'sa sihъ stvoritъ*...159 15b), nastavke određene promjene.¹⁵ Zasiurno je razlog tomu i njihovo razmjerno rijetko pojavljivanje u tekstu (potvrđeni su, naravno, daleko rjeđe nego pridjevi u pozitivu). Možemo ih stoga, u skladu s pravilima o tvorbi komparativa u staroslavenskom književnom jeziku podijeliti u dvije osnovne skupine:

1. Komparativi koji su tvoreni nastavcima *-ii*, *-e*, *-bši*: od komparativa nastalih ovakvom tvorbom potvrđeni su: *boli*, *bol'si*, *draž'si*, *m'lađi*, te komparativ tvoren od pozitiva koji završava k-formantom: *slađi*. Primjeri leksičkoga oponiranja (supletivizam) zabilježeni su u dvolikom komparativu pridjeva dobar: *boli* i *bol'si*¹⁶ i u komparativu pridjeva *velikъ - veći*.

2. Od komparativa tvorenih drugom grupom sufiksa *-ei*, *-eje*, *-eiši* potvrđeni su ovi: *veselē(i)ši*, *starēi*, *moć'nēiši*, *dostoinēiši*.

U tvorbi sintagme koja izražava neko komparativno značenje vrlo često nema prijedloga *od* (pače), već iza pridjeva u komparativu odmah slijedi imenica u genitivu (tj. iznimno u dativu):

...mnogo *draž'se* zlata budetъ...155 30d...i *bol'sa sihъ stvoritъ*...159 15b

...ki ihъ vidil' sebi *veći* biti...170 23c...d(u)hъ bo moi *slađi* meda e(stъ). i

¹⁵ Damjanović (1984: 177): "U indoevropskom prajeziku pridjevi su se deklinirali po mnogim osnovama, najčešće ipak prema *o/jo* i *a/ja* sklonidbi. Dapače, i komparativi koji se danas mijenjaju isključivo po pronominalnoj sklonidbi, nekada su se mijenjali po nominalnoj." I u staroslavenskom književnom jeziku pridjev je u komparativu mogao imati i određenu (pronominalnu, određenu) i neodređenu (nominalnu, prostu) promjenu (usp. Hamm (1958: 142). Vidi i Ivšić(1970: 214)

¹⁶ Damjanović (1984: 124): "Primjeri pokazuju da je prisutna opća nesigurnost u oblikovanju komparativa, pa to rezultira supostojanjem staroslavenskih i hrvatsko-čakavskih oblika, ali i zanimljivim prijelaznim oblicima. Pritom valja uočiti da pri supostojanju dvaju izraza za komparativ redovito je jedan s elementom *-š-* jer su autori taj element očito osjećali kao osobito karakterističan za komparativ (lipli : lipši, gori : gorći, veći : vekši, mlai : mlaiši itd.). Ponekad je zbog toga, kao što je upozorio E. Hercigonja, bio otežan prijenos jer su stvarane teške sekvence, npr *sonant + jš*. Čini se da je to dovelo da stvaranja novog kategorijalnog pokazatelja *-iš* (tešk-iš-i, svet-iš-i) koji je izmirivao dvije tendencije, ali ga je kasniji razvoj kao umjetnu tvorevinu zaobišao."

dostoënne moe pače meda i sta...174 27c

2.2. Superlativ

U pregledanom korpusu nema potvrđenih pravih superlativa, ali se može ustvrditi da obilno potvrđeni oblici s prefiksom *pre-* imaju službu superlativa¹⁷ iskazujući da netko (nešto) posjeduje određeno svojstvo u najvećoj mogućoj mjeri:

- ...v' rizah' pozlaćenah₆ odêna i **prêukrašena**...150 13c
 ...ke iskupi **mnogocên'noju** krviju s(i)na tvoega...153 4d
 ...edino s(b)p(a)sit(e)l(b)no t(ê)lo i **predraguju** krv₆...170 1c
 ...priêtie s(veta)go tvoego telese i **prečastnie** kr'vi svećenie...174 8b
 ...da pitêet' n(a)s₆ vinu **prekrasna** isp(o)v(ê)db₆...180 12a
 ...m(u)č(eni)ka tvoega utežaniê **prečista**...180 8d
 ...te **presl(a)v(b)ni** ap(osto)l(b)ski lik₆...181 21c
 ...telese s(veta)go i **prečbst'nie** krvi naplniv'se se...188 17d
 ...tvoeju **preslat'**koju važgani...ljub'viju...153 31a
 ...b(ož)e ki v' **prês(vê)tlêem** s(bpa)sonosnago križa obrêteni muki tvoe
 čudesa vzbudil₆ esi...159 4c
 ...i **previšna** stvori ego...189 29b
 ...**prem(i)l(o)sr(b)d(b)** n(a)s₆ po s(ve)tih₆ tvojih naucê ukrêpi...184 4d

U pregledanom korpusu potvrđen je prefiks za pojačavanje *pre-* u 11 primjera, prefiks *mnogo-* samo u jednom. Kao i u slučaju potvrđenih komparativa i tu se dobro čuvaju staroslavenski nastavci (-*oju*, -*uju* za instrumental jednine ženskoga roda, -*iê* za akuzativ množine srednjega roda, -*ie* za genitiv jednine ženskoga roda, -*êem* za lokativ jednine muškoga roda).

¹⁷ usp. Damjanović (1993: 79): "U tekstovima je čest i tzv. apsolutni superlativ, tj. onaj koji ne izražava usporedbu nego kazuje da netko (nešto) ima neku osobinu u apsolutnoj mjeri. Takav se tvorio najčešće prefiksom *prê*.....ili uz pomoć priloga *želo*..." i Damjanović (1984: 124): "Apsolutno značenje superlativa, ono dakle koje ukazuje na "krajnju hipertrofiju svojstva" (E. Hercigonja), izražava se prefiksom *pre-*: *presvetoga...preslavna...pregorke...prečista...prekrepka* (PZ 235 ab), ali takav način ponekad dolazi i u značenju poredbenog superlativa: -ot' see rasohe zlaze tri kite: ed'na zla, a druga gor'sa, a treta prezla (TKZ 215). Takav način gradbe, međutim, dolazi samo iznimno."

3. Posvojni i odnosni pridjevi

3.1. Posvojni pridjevi s nastavcima *-ov*, *-ev*, *-in*

3.1.1. Jednina

N...*ap(osto)lb is(u)h(rbsto)vb*...155 10d...*b(og) b iz(dravi)l(e)vb*...161 4a, 165 27

G...*s(i)na d(a)v(i)d(o)va*...179 15b 179 15b...*s(i)na asurova*...186 17c...*s(i)na semionova*...186 20c...*s(i)na saharova*...186 22c...*s(i)na zavlona*...186 23c...*s(i)na osipova*...186 24c...*s(i)na ven'êminova*...186 25c¹⁸
...*roj'stva is(u)h(rbsto)va*...179 14b...*c(êsa)r(b)stviê n(e)b(e)skaê*...182 26

...*rabinina čeda*...161 2d...*ot k(o)l(ê)ne manasiina*...186 19c...*ot k(o)l(ê)ne lev'jina*...186 21c

...*iz' ruki irudovi*...167 7b...*utêhi iz(dravi)l(e)vi*...114, Nk; Ro...*krvi is(u)h(rbsto)vi*...155 16d...*ot ruki irudovi*...166 12d

...*materine cêlosti*...179 3d...*čekae utihe iz(dravi)l(e)ve*...154 24d

U genitivu ženskoga roda primjećujemo zanimljivu pojavu: uporabu neodređenoga pridjeva kao običniju; kako u hrvatskom jeziku autor teksta nema načina izraziti neodređenost pridjeva u genitivu jednine ženskoga roda, on poseže za staroslavenskim nastavkom imeničke sklonidbe *-i*, izražavajući tako svoju potrebu da pridjev s nastavkom *-ov*, *-en*, *-in* deklinira po imeničkoj sklonidbi, odnosno svoje znanje (crpljeno na staroslavenskoj tradiciji) da tako valja činiti.

D...*s(i)nu zavêdêovu*...171 7a, 160 28c...*(me)l'ki sêdêk(o)vu*...170 19c...*po zakonu moiséovu*...154 8b

A...*v gradb davidovb*...8 1c...*ubi êkova brat(a) iv(a)nova*...166 30d...*êkova zavidêova i iv(a)na*...149 24a...*v gradb ijudovb*...4 14c...*êkovb rodi osipa*

¹⁸ Na kontrolnom uzorku koji čini prvih desetak stranica Misala potvrđuje se ono što je u Sanktoralu potvrđeno beziznimno: uporaba neodređenoga oblika pridjeva s početkom *-ov*, *-ev*, *-in* u genitivu jednine muškoga i srednjega roda: ...*roistva h(rbsto)va*...1 13a...*korena eisêova*...4 23b...*livanova dana*...5 9b...*roistva h(rbsto)va* 7 4c...*ot otač(b)stva d(a)v(i)d(o)va*...8 3c, itd.

*muža m(a)riina...179 25c...v domъ zahariinъ...4 14c..prinesoše d'va ptên'ca golubina 154 5b...na goru h(rъsto)vu...189 19a, 5 9c
V...simune ioninъ...166 1c, 6c...bar ioninъ...167 2c*

L...v domu ijudovê...151 30d...po z(a)k(o)nu moisêvu...154 12d

I...otkrveniemъ is(u)h(rъsto)vimъ...167 17d...usti d(a)v(i)d(o)vimi...156 17b...gradomъ ijudovimъ...5 15c...ljub'viju h(rъsto)voju...184 4a

3.1.2. Množina

N...sini iz(dravi)l(e)vi...164 23b

G...ot kćerъ êrunovъ...164 27a...êrunovъ...III4

A...sini lev'jini...154 18c

I...i s(i)ni iz(dravi)l(e)vimi...152 13a

Težnja da se posvojni pridjevi s navedenim nastavcima upotrebljavaju u neodređenom obliku te se stoga poseže za staroslavenskim inventarom koja je uočena u genitivu jednine ženskoga roda, potvrđena je još nekoliko puta: u lokativu jednine muškoga roda jednom je potvrđena uporaba neodređenoga (...v domu *ijudovê*...151 30d), a jednom određenoga pridjeva; u genitivu množine ženskoga roda potvrđena je samo uporaba neodređenih oblika, a isto tako i u akuzativu množine muškoga roda.

3.1.3. Dvojina

D...i sedete na prêstolêhъ sudeće obêma na deste kolênomâ iz(dravi)l(e)voma...170 11d...kolênomâ iz(dravi)l(e)vima...

3.2. Pridjevi s nastavkom -ьнъ

3.2.1. Jednina

N...i se anĵ(e)lъ g(ospodъ)нъ pride...167 14a ...bl(agoslove)nie g(ospodъ)ne нъ gl(avê) ...148 19a... desnica g(ospodъ)na stvori silu desnica g(ospodъ)na vnzese me... 160 15a ...zvizda jutrn'naê...176 8a...vsagdan'na vlastъ...174 6a

G...*današ(bn)ego prazdnika...165 18c*¹⁹

A...*d(b)n(b)šni d(b)n(b)...152 30d*²⁰*...vb d(b)n(b) posléd'ni...169 1c...pomoč
n(a)ša v' ime g(ospod)bne...169 18c... v cr(b)k(b)vb g(ospod)bnuju...164 5b*

L...*v dostoêni g(ospod)bni prebivaju....175 14a, 177 23d, 181
29a...bl(agoslove)n(b) esi g(ospod)i sêdei na krilu vêtrnjuju... 6 11b*

I...*pred' licem(b) g(ospod)b(n(i)m' 164 22d, 165 9b*

3.2.2. Množina

N...*usi anj(e)li g(ospod)bni... 183 27b*

G...*krainih(b) stran(b)...169 29a...poslé(d)bni)h(b) z(e)mle...164 10d...vb viš(b)-
n(i)h(b) sr(udb)ca...153 5c*

A...*isp(o)vêmb dêla g(ospod)bna... 160 18a...*

L...*po nar(e)čenomu v z(a)k(o)ni g(ospod)bni...154 19d*

I...*usagdan'nimi pomoć'mi...181 16a*

3.2.3. Dvojina

N...*se oči g(ospod)bni... 161 28a*

¹⁹ Potvrđeno i ...*g(ospod)bna... 4 29b*

²⁰ U ovom često potvrđenom akuzativnom primjeru mogu se vrlo dobro vidjeti neke osobitosti sintakse akuzativa; u primjerima poput...*b(ož)e ki n(a)s(b) d(b)n(b)š(b)ni d(b)n(b) vzdviženiem s(veta)go križa ob'hod'nim(b) prazdnikom(b) veseliši...180 1b* upotrebljava se bez prijedloga koji bi danas u takvom izrazu bio nuždan (*na današnji dan*).

3.3. Odnosni pridjevi sa sufiksom -i / -ji²¹

3.3.1. Jednina

N...*ti esi s(i)nb b(o)ži*...148 *1c...i m(i)l(o)stb b(o)žiê v^b mnê tašća ne bis(i)*...152 *10b ...i m(i)l(o)stb b(o)žiê na iz(dravi)li*...183 *22d*

G...*po srêdê prvê prêstola b(o)žiê*...185 *15d*

A...*i hv(a)letb s(i)na b(o)žiê*...183 *30c...ne mo^žet' uniti v c(êsar**b**)stvo b(o)žie*...159 *18d...ki s(b)vedet(e)l'stvova sl(o)vo b(o)žie*...182 *3d ...n(e)b(e)sa isp(o)v(ê)dajutb sl(a)vu bo^žiju*...166 *29b...gonahb cr(b)kavb b(o)žiju*...167 *21d...i poznaše m(i)l(o)stb b(o)žiju*...168 *16a*

L... *prav(b)d(b)nihb d(u)še v ruci b(o)ži sutb*... 161 *11a,171 2d, 186 28a,186 23d...v cr(b)k(b)vi b(o)ži*...176 *15a*

I...*stoeće prêd' prêstolomb b(o)žim'*... 186 *30c*

3.3.2. Množina

N...*i anj(e)li b(o)ži nishodeće*...148 *6c...erêi b(o)ži bl(agoslo)v(ê)te g(ospod)a*...184 *30c....b(la)ž(e)ni mirotvor'ci ere ti s(i)n(o)ve b(o)ži narekut'*

²¹ O tome kako su se pridjevi koji završavaju ovim nastavkom (a u pregledanom je korpusu potvrđen samo pridjev *boži*) izgovarali postoje dvije različite teorije. Prva, teorija D. Malić (1972: 79) ne prihvaća jednoznačnu vezu grafemske i fonemske realizacije pridjeva *boži* -*boži* te donosi zaključak da se oblici pridjeva *božijb* u jeziku prve hrvatske pjesmarice: "bez obzira na to da li se se pišu s *i* ili bez njega, vjerojatno izgovaraju jednako, tj. bez *i* jer se svi do jednoga javljaju u stihovima od 9 odnosno 13 slogova ako se *i* izgovara (str. 79). E. Hercigonja (1982: 49-50) iznosi vrlo uvjerljive argumente za drukčije gledanje na ovaj problem, tj. za prihvaćanje jednoznačne i nedvosmislene veze između grafijske i fonemske realizacije ovih pridjeva: "Tvorbeni paralelizam karakterističan za posvojne pridjeve poput (suvr.) *božji* // *božiji* ili *vražji* // *vražiji* u tekstovima je **Pz** (kao i drugdje u ovim zbornicima) istaknut redovito specifičnim ortografskim rješenjem: *boži* (< *božijb* > *božij* > *boži* // *bo'ži* // *božii*...Moguće je pretpostaviti stilsku obilježnost, određenu afektivnu tenziju kojom je uvjetovana poraba oblika *bož(i)ji*...Bez obzira na zastupljenost u stihovima pitanje je, naime, mogu li se generalno, u glagoljaškim neliturgijskim rukopisima poistovjetiti grafije **božži** i **božii** (i danas *božji* i *božiji*) kad se imaju u svijesti odnosi poput: *dêvi Marii* (*Mariji*), na oficij (lok. oficiji) i sl. pored situacija u drugim padežima npr. gdje je **-ii** > **-ij** (=papii, zmi*i*, oficij i sl.). Nema sumnje, čini mi se, kako je pisanje s **-ii** (> **ij**) bilo ipak za pisce glagoljaše posebno markirano (isp. i danas ekspresivno **božiji**), oznaka stilističkog obojenja riječi, višeg stila."

se...187 8a...vznošeniê b(o)žiê v grtan êh' ih...161 1a

G ... ke sutb 7 d(u)hb b(o)žihb poslani v' usu (zemlju)... 185 19d

Pridjevi sa sufiksom *-i* / *-ii* redovito se dekliniraju po nominalnoj sklonidbi: ...*hv(a)letb s(i)na b(o)žiê...155 13b...v ruci b(o)ži...161 11a, 171 2d, 186 28a, 186 23d, 186 10b...sina b(o)žiê...175 3a, 177 19a, 183 30c...prêstola b(o)žiê...185 15d*. Tendencija dekliniranja posvojnih pridjeva po nominalnoj sklonidbi vrlo je izrazita u svih potvrđenih pridjeva, osim onih (odnosnih) sa sufiksom *-ski* (v. točka 3.4.) Usvajajući mišljenje E. Hercigonje o povezanosti grafijske i fonemske komponente kod pridjeva ove skupine,²² možemo zaključiti da su potvrđena dva oblika: *boži* i *božii* za koji nema potvrda u nominativu jednine, ali je u ostalim padežima bolje i obilnije potvrđen. Oblik *boži* potvrđen je u akuzativu jednine muškoga roda *b(o)ži*, u lokativu jednine ženskoga roda *boži*, instrumentalu jednine muškoga roda *b(o)žim'* te u nominativu i genitivu množine muškoga roda *b(o)ži*, *b(o)žihb*. Drugi, dulji oblik ovoga pridjeva potvrđen je u nominativu jednine ženskoga roda *b(o)žiê*, genitivu muškoga i srednjega roda *b(o)žiê*, akuzativu svih rodova *božie*, *božiju* te lokativu ženskoga roda *božii*. Paralelizam uporabe ovih oblika potvrđen je samo u lokativu jednine ženskoga roda: *boži* / *božii*.

3.4. Odnosni pridjevi s nastavkom *-ski*

3.4.1. Jednina

N...*knezb ijudêiski... 159 30c...s(i)nb ê(lovêçb)ski ki estb n(a) n(e)b(e)sih...160 9a, 6c...kako kedarb livan'ski umnožit' se...165 31a 177 22d, 181 28a...zgodit' se činb feriêl'ski...165 9c...presl(a)v(b)ni ap(osto)l(b)ski likb...181 21c...pričešćenie n(e)b(e)skoe...182 11c...a-p(osto)l(b)ska m(o)l(i)tva...167 17c...preporučitb ap(osto)l(b)ska m(o)l(i)tva...168 25a...cr(b)k(b)vb n(e)b(e)ska...184 19a*

G...*s(i)na ê(lovêçb)skago... 167 26b, 148 7c...ki êudnimb činomb anj(e)l'skie službi i ê(lovê)ç(b)skie ustraêeši...182 20c...na vrhu gori sinaiskie... 189 10a*

²² *usp.* Hercigonja (1982):49.

D...*tako podobaet̃b* vznesti se s(i)nu č(lověčb)skomu...160 12a, 180 5c

A...*da bi obisil sebi žr'nov' osal'ski*...183 23a...*v preselenie babilon'skoe*...179 12c...*v c(ěsa)r(b)stvo n(e)b(e)skoe*...183 14

L...*v gradě turon'scē*... 187 1d...*hode pri mori galiěiscēem̃b*... 148 3a, 149 13a...*i po preeslen'i babilon'scēem̃b*... 179 13c...*v c(ěsa)r(b)stvi n(e)b(e)-scēem* ...183 8a, 16a...*v cr̃k(b)vi ijudejiscēi*... 156 4a, 165 19a...*v ap(osto)l(b)scēi isp(o)v(ě)di*...166 21a...*v gorē sion'scēi*... 175 6b...*v glubine mor'scēi*...183 24a

I...*dar̃b ljudi tvoih̃b ap(osto)l(b)skim hodotaistvom s(ve)ti*...166 26c...*ke n(e)b(e)skoju pićeju nasitil̃b esi*...167 23c...*an'j(e)l'skoju pomoćiju*...183 24b

3.4.2. Množina

N...*ljudi krst' ěn'ski*... 171 29b...*radujut' se voin'stviē an'j(e)l'ska*... 175 22b

G...*ot vsakogo čaēniē ljudi ijudejskih̃b*... 166 13d...*starišina knez̃b i c(ěsa)r̃b z(e)ml(b)skih̃b*... 182 15d...*č(b)te(nie) dēēni ap(osto)l(b)skih'*...166 23a

D...*i starišinam̃b galilěiskim̃b*... 178 18a...*položise trupi rab̃b tvoih̃b brašna pticam̃b n(e)b(e)skim'*...182 5c,185 14b

A...*podai nam̃b iz nego naslédovanie z(e)ml(b)ska nenaviditi*...183 5d...*v c(ěsa)r(b)stviē n(e)b(e)skae*...184 8a 21c...*obil'no mir'ska nenavidēti*...188 17a (III mirskaę)

L...*pisano bo e(st̃b) v knjigah' psal(b)m'skih'*...156 28b

I...*s̃b s(i)n(b)mi č(lověčb)skimi*... 179 23a...*dar'mi n(a)m̃b n(e)b(e)skimi dai*... 185 3a...*ap(osto)l(b)skimi hodotaistvi*...167 24c...*molitvami ap(osto)l(b)skimi*...181 17d...*i pēs'n'mi neb(e)b(e)skimi čbstit' se*...184 9a

U pregledanom korpusu pridjevi na *-ski* dekliniraju se gotovo u pravilu po pridjevno-zamjениčkoj sklonidbi.²³ Iznimka je: ...*v grade*

²³ Hercigonja (1982): "Posvojni pridjevi dekliniraju se po pravilu po nominalnoj sklonidbi, ali se i ovdje osjeća kolebanje, pa naročito u pridjeva na *-ski* dolazi nerijetko do proboja sufiksa određene sklonidbe i na ovo područje". U pregledanom je korpusu, kako to

turon'scê...187 1d (jd. L m)...*anj(e)l'skoju* pomoćiju...183 24b...ke *n(e)b(e)skoju* pićeju nasitilь esi...167 23c (jd. I ž) U ovim padežima i rodovima ovo su jedini primjeri.

Nasuprot ovim malobrojnim primjerima uporabe neodređenoga pridjeva, učestala je uporaba nastavaka općoslavenske određene pridjevne sklonidbe:

...s(i)na *č(lovêč)skago*... 167 26b...na vrhu gori *sinaiskie*... 189 10...ki čudnimь činomь *anj(e)l'skie* službi i *č(lovê)č(ь)skie* ustraêeši...182 20c...v *c(êsa)r(ь)stvo n(e)b(e)skoe*...183 14...v preselenie *babelon'skoe*...179 12c (jd. A s)...v *c(êsa)r(ь)stvi n(e)b(e)scêem*...183 8a, 16a...hode pri mori *galilêiscêemь*... 148 3a, 149 13a...i po preeslen'i *babelon'scêemь*... 179 13c (jd. L s)...v *crьk(ь)vi ijudêiscêi*... 156 4a, 165 19a...v gorê *sion'scêi*... 175 6b (jd. L ž)...vь *ap(osto)l(ь)scêi* isp(o)vêdi...166 21a...v gorê *sion'scêi*...175 6b...ke *n(e)b(e)skoju* pićeju nasitilь esi...167 23c (jd. I s) ...v *c(êsa)r(ь)stviê n(e)b(e)skaê*...184 8a 21c (mn. A s)

Čak i u pridjeva ženskoga roda autor tu i tamo grabi u staroslavensko vrelo da bi iskazao *svoju potrebu* (tj. znanje da u jednom "višem stilu") tu mora stajati pridjev dekliniran po određenoj promjeni:

...v *glubine mor'scêi*...183 24a (jd. L ž...*anj(e)l'skoju* pomoćiju...183 24b (jd. AI ž)

4. ZAKLJUČAK

1. Promatranjem nekoliko najučestalijih pridjeva može se uočiti da oni uglavnom funkcioniraju kao jezični kod, kao označitelj pripadnosti teksta jednom "drugom" i "drukčijem", višem stilu. Oni stoga i najbolje čuvaju staroslavenske sufikse. Može se međutim primjetiti težnja dvama krajnostima koja se najbolje može uočiti na dva izuzetno učestala pridjeva *b(la)ž(e)ns* i *s(ve)tb* u genitivu jednine. Tako je u genitivu jednine muškoga roda pridjev *svetago* potvrđen 94 puta, a *svetoga* samo jednom, pridjev *blaženago* 46 puta, a *blaženoga* 36 puta. U ženskom rodu pridjev *s(ve)tie* potvrđen je 10 puta, isto kao i pridjev *s(ve)te*, ali je s 33 primjera potvrđeno samo *b(la)ženie*. Općenito se može ustvrditi da je,

primjeri jasno pokazuju, posve drukčija situacija. Kod pridjeva na *-ski* običnija je pridjevna sklonidba, dok se određeni oblici javljaju tek iznimno.

osim u spomenutim slučajevima u kojima prevladava staroslavenski sufix, jasna prevlast hrvatskih nastavaka. U predikatnoj službi potvrđen je u pregledanom korpusu isključivo neodređeni oblik pridjeva, tamo gdje postoji razlika određeni - neodređeni. Ni u ostalim, letimično pregledanim dijelovima *Hrvojeva misala* nema potvrde uporabe određenoga oblika pridjeva.²⁴ Dakle, tamo gdje opreka određeni - neodređeni postoji upotrebljava se redovito neodređeni oblik pridjeva. Gdje te opreke više nema (primjerice srednji i ženski rod jednine), a postoji opreka staroslavenski - hrvatski oblik, primjećujemo da se u predikatnoj službi, kao i u službi predikatnoga proširka, redovito javlja pridjev s hrvatskim sufixom. Suprotno, dakle, ali i u skladu s već citiranim zaključcima S. Damjanovića: znanje o opreci određenog (duljeg) i neodređenog (kraćeg) oblika u staroslavenskoj normi autor teksta prilagođava jezičnom amalgamu kojim se služi, hrvatskom staroslavenskom jeziku te opreku određeni - neodređeni iz istoga sustava zamjenjuje dosljednom oprekom dulji (određeni) - kraći (neutralni) oblik iz dvaju sustava: staroslavenskoga i hrvatskoga.

2. U pregledanom korpusu najčešća služba pridjeva u rečenici služba je atributa. U atributnoj službi potvrđeni su i određeni i neodređeni oblici pridjeva, ali su određeni češći. U najvećem broju primjera atribut se nalazi ispred imenice, ali su obilno potvrđene i situacije u kojima se atribut nalazi iza imenice.²⁵

²⁴ U ostaloj znanstvenoj literaturi koja se bavi tekstovima iz istoga vremena određeni oblik pridjeva u predikatnoj službi potvrđen je izuzetno rijetko; tako npr: ...vsta i sede iže bē *mrt(b)vi*....(određeni u predikatnoj službi). E. Hercigonja (1982). Također U Petrisovu zborniku zabilježena je uporaba određenoga oblika pridjeva u predikatnoj službi: ...ako si *nesvobodni*...(supst. adj. 125b).

²⁵ *dari s(ve)ti*..152 27b...d(u)h(o)mь s(ve)timь...164 21b...d(u)h(o)mь s(ve)timь...165 26a...telese s(veta)go...168 9c...telese s(veta)go...172 25a...dara s(veta)go...173 31a...dari s(ve)timi...175 24d...ol'tara s(veta)go...176 27a...c(ěsa)r(b)stvo n(e)b(e)s(koe)...170 6b...c(ěsa)r(b)stviē n(e)b(e)skae...172 9a...pitēniē n(e)b(e)skago...174 26a...trpezi n(e)b(e)skie...175 23c...bl(agoslove)niē n(e)b(e)sk(a)go...177 29c...molitvami ap(osto)l(b)skimi...181 17d...c(ěsa)r(b)stviē n(e)b(e)skae...182 26b...pticam' n(e)b(e)skimь...182 5c...pričešćenie n(e)b(e)skoe...182 11c...c(ěsa)r(b)stvo n(e)b(e)skoe...zvêremь z(e)ml(b)nimь...182 7c...og'n v(ě)č(b)ni...183 5b...m(o)leniemь ih' včēnimь...184 4c...otkuplenie v(ě)č(b)noe...184 28c...v životь v(ě)č(b)ni...185 2c...sl(a)vu v(ě)č(b)nu...185 9c...životь v(ě)č(b)ni...189 24a...ot kam(e)ne dragoga...155 24...ot kam(e)ne dragago...157 13b...ot kam(e)ne dragago...158 23c...kamenь predragi...162 15d...hodotaistvo slavnoe...150 9d...m(o)lenie sl(a)v(b)no...160 20c...čbsti sl(a)v(b)nie...162 6c...roistva sl(a)v(b)na...163 7c...m(o)l(i)tivami sl(a)v(b)

Uporaba atributa u postpoziciji vrlo je dobro potvrđena, iako je općenito ta pojava slabije potvrđena od atributa koji stoji ispred imenice koju označuje. I ova činjenica govori o jezičnoj pomlađenosti *Hrvojeva misala*, o većem odmaku od staroslavenske norme u kojoj je uobičajeniji položaj pridjeva iza imenica. Gotovo svi pridjevi koji su ovdje navedeni potvrđeni su u jednakom broju, ili češće i obilnije u položaju ispred imenice. Tek se u ponekom slučaju može utvrditi da drugi član sintagme (imenica) uvjetuje hoće li pridjev stajati ispred ili iza nje. Tako je uz imenicu *c(ěsa)r(b)stvo* pridjev *n(e)b(e)skoe* uvijek na drugom mjestu, tj. iza imenice, uz imenicu *n(e)d(ě)la* pridjev *cvitna* također uz imenicu *duhb* pridjev *svetb* redovito je iza nje. Pridjev *svetb* uvijek se nalazi iza imenica *duhb* i *darb*,²⁶ dok se uz ostale uz koje je potvrđen (*e(van)j(eli)ě, ljudi, m(u)č(e)n(i)kb, križb, taina*²⁷) nalazi redovito na prvom mjestu. Pridjev *svetb* uvijek je i ispred imena kojega sveca.²⁸ Gradivni se pridjev u svim potvrđenim slučajevima nalazi u postpoziciji, iza imenice

nimi...175 10d...isp(o)v(ě)diju *sl(a)v(b)nuju*...187 28b...m(o)l(i)tvami *sl(a)v(b)nimi*...188 15a...hodotaistvo *sl(a)v(b)noe*...188 28a...eziki vsgovoret' *novimi*...173 14a...pěs(nž) *novu*...173 6c...gl(a)vě *pr(a)v(b)d(b)noga*...189 16b...m(i)l(o)sti *plna*...154 14a...g(ospod)ь *v(b)s(e)m(o)gi*...154 24c ...b(ož)e *v(b)s(e)m(o)gi*...160 26b, 4c...krv *častnuju*...162 14c...bl(agoslove)niě *čast'nago*...163 27b...užma *želěznima* dvima...167 12a...uža *želězna*...167 18a...vrata *želězna*...167 30a...ženu *dobru*...169 28a...bl(a)gouhaniě *dobrago*...180 5a...prazdnik *obě'tni*...162 3d...glasomь *veliemь*...186 11a...bl(agoslove)niemь *bl(a)gostin'nimb*...155 23c...b(oga) *istin'noga*...157 8d...trsb *istin'ni*...158 31c...v' vrěme *posléd'nee*...155 26d...strělu *izbranu*...164 3a

...ot d(u)ha *s(ve)ta*...155 17a...ot d(u)ha *s(ve)ta*...154 28a...v' edin'stvě d(u)ha *s(ve)ta*...153 17d...d(u)ha *s(ve)ta*...153 13d...v cr(b)k(b)vi *s(v)těi* tvoei...153 21a...vzdanie *s(ve)ti*...158 12b...cr(b)k(b)ve *s(ve)tiěi*...176 31b...vidě ga m(u)ža *pr(a)v(b)d(b)na* i *s(ve)ta*...178 9a...č(lově)kb...*pr(a)v(b)d(b)n* ...154 22d...siluju *božieju*...155 24d ...prěstola *b(o)žiě*...185 14d...žrtvi *ugodni* tebě stvori...155 27c...siluju *velieju*...155 23d...v rizi *běli*...186 1d...s(b)vědet(e)ь *věranь*...182 13d...hlěba *prazdna*...169 5c ...k(a)ko mečb *ostar'*...164 31c...d(b)nb *častanь*...164 17c...skrovišću *skrve(nu)*...152 3d...prazdniku *potrib'nu*...178 14a...obiti *čisti*...154 9a

²⁶ Osim primjera...*s(ve)tim daromь*...158 17a.

²⁷ 149 29c, 156 23c, 158 17a, 159 23c, 160 30a, 6b, 164 24d, 169 22a, 170 20c, 171 10b, 171 6c, 17b, 172 2b, 173 3a, 176 23c, 27c, 177 28d, 178 18b, 179 13b, 180 20a, 180 19b, 180 28c, 181 31a, 181 22b, 181 3c, 182 3a, 184 25c, 184 4b, 29c.

²⁸ ...v' častь *s(veta)go mikuli*...149 25b,...d(b)n *s(veta)go ambroziě*...149 2c,...na *s(veta)go damaska*...149 19d,...na d(b)n *s(veta)go tomi*...149 26d,...na d(b)n *s(ve)te priski*...151 24b,...*s(ve)ta agniě*...152 17d,...*s(veta)go semiona*...152 30d.

(...poznai mēsta *prigvoženaê*...150 20a...v rizah' pozlačnahь odēna...150 13c...užma *želēznima* dvima...167 12a...uža *želēzna*...167 18a...vrata *želēzna*...167 30a...zrno *p'senično*...173 13d...kadil'nicu *zlatu*...183 17b...kako sasudь cēl' *zlatь*...185 15c). Vrlo frekventan pridjev *b(la)žb(e)nъ* potvrđen je samo u položaju ispred imenice,²⁹ kao i pridjevi koji se javljaju u nekim sintagmama u kojima je sraslost imenice i pridjeva stalnijom - koje stoje negdje između slobodne sintagme i frazema (npr. *d(b)nšbni dbn* 152 30d, 153 18a, 153 25c, 153 6d, 154 30b, 166 15d, 168 16b, 180 1b, 184 6c *današ(bn)ego* prazdnika 165 18c *desna ruka* 171 31c, itd, *ob'hodni prazdnikь* 150 1c, 152 20c, 158 31d, 170 14c, 180 2b...*obēt'ni* prazdnikь...182 2a,...*sl(a)v(b)na* roj'stva...182 16b itd.)³⁰ U položaju ispred imenice uglavnom su potvrđeni i pridjevi u vokativu (...*s(ve)ti* o(tь)če...152 25d, 153 10c... *v(b)s(e)m(o)gi v(ê)č(b)ni* b(ož)e 152 25d,...*v(b)s(e)m(o)gi* b(ož)e...155 26a, 30a, 12c, 156 22c, 23d, 158 17b, 8d *v(ê)č(b)ni* b(ož)e...170 14a...*vbs(e)m(o)gi* i *m(i)l(o)sr(b)di* b(ož)e 174 20d), iako tu ima odstupanja (...b(ož)e *vsemogi*...160 26b, 4c). Ispred imenice je uvijek i pridjev u apsolutnom superlativu (s prefiksom *pre-*) i pridjev s prefiksom *-mnogo*.³¹ U pregledanom korpusu nisu uočene zakonitosti vezane uz uporabu pridjeva sa staroslavenskim genitivnim nastavcima na drugom mjestu (iza imenice).³² Točno je, međutim, da se pridjev daleko češće, bez obzira na svoj gramatički morfem, nalazi ispred

²⁹ 148 9a, 148 14a, 148 11c, 148 1d, 149 3b, 149 12b, 149 4c, 149 9d, 150 26a, 150 31b, 150 7d, 150 23d, 151 9a, 151 28a, 151 11b, 151 18b, 151 9c, 151 14c, 152 1c, 152 21c, 153 20a, 155 26a, itd.

³⁰ Ovi primjeri dobro su potvrđeni; od cijeloga niza oznaka mjesta na kojem se u korpusu javljaju, u tekstu je dana samo po jedna (što nikako ne znači i jedina).

³¹ vidi poglavlje *Stupnjevanje pridjeva*.

³² Ovu zakonitost uočio je S. Damjanović (1984: 127) u nekim zborničkim tekstovima: "Zbog brojnosti primjera u kojima dolaze, genitivni oblici s gram. morfemom *-ago*, *-ego* nadaju se kao osobito markantan "import" iz staroslavenskoga književnog jezika. I u najstarijem (unutar pregledanog korpusa) zborniku - *Vinodolskom*, ti su oblici već u velikoj mjeri zamijenjeni hrvatskim *-oga*, *-ega*, ali još uvijek nalazimo dosta primjera s općeslav. gram. morfemima: *žtiê v(ê)čago* 17d, *b(og)a vsemogučago* 25b, *pomišlen' ê zlago* 30d, *g(ospo)d(i)na n(a)š(e)go* 19a, *pomišlen' ê vsego* itd. Ti su oblici također, kao što se i iz primjera vidi, vezani uz liturgijski kontekst, ali je od te činjenice očitija druga: kad god upotrebljavaju oblike s gram. morfemima *-ago*, *-ego*, autori *Vinodolskog zbornika* beziznimno poštuju poredak u kojem atribut dolazi na drugo mjesto. Tako ne postupaju kad upotrebljavaju oblike s *-oga*. *-ega*..."

imenice u slučaju kad se imenici pridjeva više riječi³³ (...*v(b)s(e)m(o)gi v(ê)č(b)ni b(ož)e...151 5a, 153 25b, 153 11c, 154 28b, 177 6b...v(b)s(e)m(o)gi i m(i)l(o)sr(b)di b(ož)e...174 20d...svećenimi b(la)ž(e)nimi ap(osto)li...172 6b...n(e)b(e)skuju i v(ê)č(b)nuju sl(a)vu...177 23a...čbst'noe i s(ve)toe veselie...176 21d...z(e)ml(b)sk(o)ga i vrêmen'noga c(êsa)r(b)stviê...177 22a...čast'nie i ob'hodnie obêti...179 11d...presl(a)v(b)ni ap(osto)l(b)ski likъ...181 21c...s(ve)toju tvoeju cipriêna i justini...182 3b...v(b)s(e)m(o)gi v(ê)č(b)ni b(ož)e...186 12b...sveti i b(la)ž(e)nie mar'garêti...170 3a...hodotajuć b(la)ž(e)nomu têodoru...187 2c...hodotajuć b(la)ž(e)nêi...155 22a...hodotajući b(la)ž(e)nê...d(ê)vi...m(a)rii...155 22a...edino s(b)p(a)sit(e)l(b)no telo...170 31b...divnimъ novimъ ploomъ...175 30d...vsakimъ dragimъ kameniemъ...176 21a...hodotajućimъ s(ve)timъ tvoimъ...163 28b). U samo pet slučajeva potvrđen je pridjevni niz **iza** imenice: ...c(êsa)ra n(e)b(e)sk(a)go i č(lovêč)sk(a)go...159 23c...vidê ga m(u)ža pr(a)v(b)d(b)na i s(ve)ta...178 9a...pred' dvar'mi cr(b)k(b)venimi krasnim...166 3b (dulji i kraći)...pred' dvar'mi krasnimi cr(b)k(b)venimi...166 23b...užema želêznima dvima...167 12a.*

Bez obzira na to nalaze li se pridjevi u nizu ispred ili iza pridjeva, oni se gotovo redovito podudaraju u vidu; tako uz određeni pridjev stoji određeni, uz neodređeni neodređeni (...*v(b)s(e)m(o)gi v(ê)č(b)ni b(ož)e...151 5a, 153 25b, 153 11c, 154 28b, 177 6b...c(êsa)ra n(e)b(e)sk(a)go i č(lovêč)sk(a)go...159 23c...v(b)s(e)m(o)gi i m(i)l(o)sr(b)di b(ož)e...174 20d...svećenimi b(la)ž(e)nimi ap(osto)li...172 6b...n(e)b(e)skuju i v(ê)č(b)nuju sl(a)vu...177 23a...čbst'noe i s(ve)toe veselie...176 21d...z(e)ml(b)sk(o)ga i vrêmen'noga c(êsa)r(b)stviê...177 22a...čast'nie i ob'hodnie obêti...179 11d...presl(a)v(b)ni ap(osto)l(b)ski likъ...181 21c...s(ve)toju tvoeju cipriêna i justini...182 3b...v(b)s(e)m(o)gi v(ê)č(b)ni b(ož)e...186 12b; ...hodotajući b(la)ž(e)nê...d(ê)vi...m(a)rii...155 22a). U vrlo malom broju slučajeva pridjevi koji slijede jedan za drugim nisu istoga vida, već određenom prethodi neodređen pridjev:...sveti i b(la)ž(e)nie mar'gar êti...170 3a...hodotajuću b(la)ž(e)nomu têodoru...187 2c...hodotajući b(la)ž(e)nêi...155 22a.*

³³ usp. Damjanović (1984: 128); ova pravilnost nije u pregledanom korpusu potvrđena onom dosljednošću koja je zamjećena u *Korizmenjaku Koluničeva zbornika*; iako je u Sanktoralu *Hrvojeva misala* potvrđena u velikom broju slučajeva, ne javlja se beziznimno.

3. Gradivni pridjevi nalaze se redovito iza imenice:

...užema *želēznima* dvima...167 12...uža *želēzna*...167 18a...vrata *želēzna*...167 30a

...zrno *p'šenično*...173 13d...kadi'l'nicu *zlatu*...183 17b...kako sasudь *cěl' zlatь*...185 15c

4. Potvrđeni su pridjevi koje danas znamo samo kao priloge: *mnogь*, *nicь*³⁴, *blizь*

...prinositь plodь *mnogь*...158 2d

...vidihь narodь *mnogь*...186 26c

...o *mnozēi* službi...175 9c...pače *mnozihь* pričestnikь vrste moee...167 23d

...*blizь* e(stь) g(ospod) ь skrušenih' sr(ьdь)cemь...161 30d

...*blizь* b(u)di g(ospod)i m(o)l(i)tvam' ljudi tvoihь...174 10a 11a

...*blizь* budi priležniem' n(a)šimь...177 27b

...*blizь* budi g(ospod)i m(o)l(i)tvamь n(a)š(i)mь...180 20c

...*blizь* budi n(a)mь g(ospod)i bože n(a)šь...180 27c

...*blizь* b(u)di pros(i)mь g(ospod)i ljud(e)m' tvoimь...180 6d

...*blizь* e(stь) g(ospod) ь skrušenihь sr(ьdь)cemь i smērenie d(u)h(o)mь s(ь)p(a)setь...182 21b

...*blizь* budi g(ospod)i m(o)l(i)tvamь n(a)š(i)m'!...188 26d

...i *nicь* bivь prosede se i izlię se vsa utorba ego...156 22b

Pridjevi *nicь* i *blizь* potvrđeni su isključivo u predikatnoj službi.

5. Svi posvojni pridjevi sklanjaju se dosljedno po nominalnoj sklonidbi, osim pridjeva sa sufiksom *-ski* koji se isto tako dosljedno sklanjaju po pridjevnoj. Težnja da se posvojni pridjevi s sufiksima *-ov*, *-ev*, *-in* upotrebljavaju u neodređenom obliku (a koja po svojoj prilici proizlazi iz znanja da u višem stilu, u stilu kojim su crkveni tekstovi pisani tako treba biti) koja je uočena u genitivu jednine ženskoga roda, potvrđena je još nekoliko puta: u lokativu jednine muškoga roda jednom je potvrđena uporaba neodređenoga (...v domu *ijudovē*...151 30d), a jednom određenoga pridjeva; u genitivu množine ženskoga roda potvrđena je

³⁴ u pregledanom korpusu potvrđen je pridjev *nicь* (današnji prilog ničice), kao i u staroslavenskim primjerima: ...slyšavьše učenici pado *nici*...Mt 17.6, ...i prēšьdь malo pade *nicь*...Mt 26.39, ...i se možь vidēvь is(us)a padь *nicь* moli se...L 5.12, ...i pade *nicь* na nogu ego...L 17.16 (Primjeri iz Ivšić (1970), str. 325. i 326). Potvrda za njegovu prilošku službu nema.

samo uporaba neodređenih oblika, a isto tako i u akuzativu množine muškoga roda.

6. U pregledanom korpusu participi u pridjevnoj službi vrlo su dobro potvrđeni. Participi čuvaju staroslavenske sufikse daleko bolje od ostalih pridjeva, što najbolje pokazuje da se nikako ne osjećaju kao živi jezični element. Tako u genitivu i akuzativu muškoga roda nema potvrda za sufiks *-oga*, već je potvrđen samo sufiks *-ago*, iznimno *-ego*, u dativu *-umu*. Vrlo je često potvrđen poimeničeni particip, češće nego pridjev, i to daleko češće u množini nego u jednini.

LITERATURA

- Babić, S. 1986: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb.
- Borodič, V. V. 1963: *O kategoriji opredelennosti/neopredelennosti v staroslavjanskom jazyke*, Slavjanskaja filologija 5, Moskva, str. 162-202.
- Damjanović, S. 1984: *Tragom jezika hrvatskih glagoljaša*, Zagreb.
- Damjanović, S. 1993: *Glasovi i oblici općeslavenskoga književnog jezika*, Zagreb.
- Diels, P. 1963: *Altkirchenslavische Grammatik I-II*, Heidelberg
- Fekete, E. 1969: *Oblik, značenje i uporaba određenog i neodređenog pridevskog vida u srpskohrvatskom jeziku*, Južnoslovenski filolog XXVIII, sv. 1-2, Beograd, str. 321-386.
- Fekete, E. 1973: *Oblik, značenje i uporaba određenog i neodređenog pridevskog vida u srpskohrvatskom jeziku*, Južnoslovenski filolog XXIX, sv. 3-4, Beograd, str. 339-523.
- Hamm, J. 1960: *Hrvojev misal*, Enciklopedija Jugoslavije 4, str. 286.
- Hamm, J. 1963: *Hrvatski tip crkvenoslavenskog jezika*, Slovo 13, str. 43-67.
- Hamm, J. 1974: *Staroslavenska gramatika*, Zagreb.
- Harisijadis, M. 1965: *Misal Hrvoja Vukčića nalazi se u Saraju*, Slovo 15-16, str. 243-245.
- Hercigonja, E. 1971: *Društveni i gospodarski okviri hrvatskog glagoljaštva od 12. do polovice 16. stoljeća*, Croatica II-2, str. 7-100.

- Hercigonja, E. 1974: *Kajkavski elementi u jeziku glagoljske književnosti 15. i 16. stoljeća*, Croatica V-5, Zagreb, str. 169-245.
- Hercigonja, E. 1975: *Srednjovjekovna književnost*, Povijest hrvatske književnosti 2, Zagreb
- Hercigonja, E. 1977: *Prinosi studiju ortografije srednjovjekovnih hrvatsko-glagoljskih tekstova (neliturgijski fond)*, RZSF 15, str. 69-82.
- Hercigonja, E. 1982: *Tendencije dijakronijskog razvitka fleksije pridjeva i zamjenica u jeziku hrvatskoglagoljskih zborničkih tekstova*, Filologija 11, Zagreb, str. 9-73.
- Hercigonja, E. 1983: *Prilog istraživanju ikavsko-ekavske zakonitosti u čakavštini 15. stoljeća (na građi Petrisova zbornika iz 1468)*, Radovi Zavoda za slavensku filologiju 18, str. 1-42.
- Hercigonja, E. 1983a: *Nad iskonom hrvatske knjige*, Zagreb.
- Hrvatsko-glagoljski misal Hrvoja Vukčića Hrvatinića*-pretisak, transkripcija i komentar (1973), Zagreb-Ljubljana-Graz.
- Ivšić, S. 1970: *Slavenska poredbena gramatika*, Zagreb.
- Jagić, V., Thallóczy, L., Wickhoff, F. 1891: *Missale glagoliticum Heroviae ducis Spalatensis*, Vindobonae.
- Kuna, H. 1965: *Redakcije crkvenoslovenskog kao literarni jezik Hrvata i Srba*, Slovo 15-16, Zagreb, str. 183-199.
- Leskien, A. 1886: *Handbuch der albulgarischen (altkirchenslavischen) sprache*, Weimar.
- Malić, D. 1972: *Jezik prve hrvatske pjesmarice*, Zagreb.
- Malić, D. 1973: *Šibenska molitva*, Rasprave Instituta za jezik 2, Zagreb, str. 81-260.
- Malić, D. 1973a: *Počeci hrvatskog književnog jezika*, VII Međunarodni kongres slavista u Warszawi, Zagreb, str. 83-88.
- Malić, D. 1977: *"Red i zakon" zadarskih dominikanki iz 1345. godine*, Rasprave Instituta za jezik 3, Zagreb, str. 59-129.
- Malić, D. 1988: *Povaljska listina kao jezični spomenik*, Zagreb
- Matulina, Ž. 1978: *O eksplikativnom i definitivnom atributu*, Radovi filozofskog fakulteta u Zadru 17, sv. 2, Zadar, str. 3-28.
- Mihaljević, M. 1981: *Problemi normalizacije u vezi s poluglasom*, Slovo 31, Zagreb, str. 67-81.
- Nazor, A. 1963: *Jezični kriteriji u određivanju donje granice crkvenoslavenskog jezika u hrvatskoglagoljskim tekstovima*, Slovo

- 13, Zagreb, str. 68-86.
- Nazor, A. 1972: *Faksimilirano i kritičko izdanje Hrvojeva misala*, Slovo 22, Zagreb, str. 192.
- Nazor, A. 1973: *Karakteristike jezika i pisma Hrvojeva misala*, Hrvatsko-glagoljski misal Hrvoja Vukčića Hrvatinića-transkripcija i komentar, Zagreb-Ljubljana-Graz, str. 508-511.
- Pešikan, M. 1959: *Neke napomene o razvoju aktivnih patrticipa u srpskohrvatskom jeziku*, Zbornik za filologiju i lingvistiku II, Novi Sad.
- Simeon, R. 1969: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, sv. 1.i 2, Zagreb.
- Tafra, B. 1988: *Razgraničavanje odnosnih i opisnih pridjeva*, Rasprave Zavoda za jezik 14, Zagreb, str. 185-197.
- Tandarić, J. 1993: *Crkvenoslavenska jezična norma u hrvatsko-glagoljskom ritualu*, Hrvatskoglagoljska liturgijska književnost, Zagreb, str. 85-107.
- Tolstoj, N. I. 1957: *Značenje kratkih i polnih form prilagatelnih u staroslavjanskom jazyke*, Voprosy slavjanskogo jazikoznanija 2, Moskva, str. 43-122.
- Trubetzkoy, N. S. 1937: *O pritjažatel'nyh prilagatel'nyh (possesiva) starocrkvenoslavjanskogo jazyka*, Zbornik u čast Aleksandra Belića, Beograd, str. 15-20.
- Trubetzkoy, N. S. 1968: *Altkirchenslavische Grammatik*, Graz-Wien-Köln.
- Vajs, J. 1948: *Najstariji hrvatskoglagoljski misal*, Rad JAZU, knj. 38.
- Vince-Marinac, J. 1992: *Vrste riječi i genitivno-akuzativni sinkretizam*, Suvremena lingvistika 34, sv. 2, Zagreb, str. 331-339.
- Vince-Marinac, J. 1990: *Kategorija živosti u hrvatskom jeziku*, Suvremena lingvistika 29-30, str. 143-152.
- Vončina, J. 1979 *Jezičnopovijesne rasprave*, Zagreb.
- Vostokov, A.C. 1979: *Grammatika crkvenoslovenskogo jazyka*, Böhlau.

FORMS OF ADJECTIVES IN PROPRIUM SANCTORUM OF HRVOJES'S
MISSAL

Summary

The author gives an overview of adjectival case endings in definite and indefinite declensions. In special sections, she analyses the gradation of adjectives, possessive and relative adjectives. In analysing the existing data she takes into consideration the results of the researches of liturgical and non-liturgical texts from the first half of the 15th century and older.

key words: adjectives, declension, Hrvoje's missal

ključne riječi: sklonidba, Hrvojev misal, pridjevi